

ISC
 دارنده مجوز
 ۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

اقتصاد مقاومتی و اقتصاد بین المللی

سیده فاطمه مرتضوی

دانشگاه آزاد اسلامی بابل

s.mm456@yahoo.com

مریم شفیعی کاخکی

دانشگاه آزاد اسلامی بابل

M-Shafiee-k@yahoo.com

چکیده

اصلاح و تقویت همه جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی، ایجاد ثبات در اقتصاد ملی و پیشگامی در تقویت بخش واقعی به عنوان یکی از سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، نیازمند ثبات مالی است. پاسخگویی به نیازهای مالی اقتصاد ملی از طریق دارایی های بانک، به عنوان یکی از نهادهای موثر در نظام مالی، امکان پذیر است. حال آنکه مشکوک الوصول بودن بخش عمده مطالبات و بنابراین وجود دارایی های ناسالم منجر به تضعیف توان سیستم بانکی در تامین مالی پروژه های کلان اقتصادی می شود. لذا هدف از این تحقیق بررسی وضعیت مطالبات معوق و غیر معوق بانکی در ۲۱ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی در بازه زمانی ۱۹۹۹ الی ۲۰۱۳ می باشد. این روزها کنترل مطالبات معوق بانکی (NPLS) به دغدغه بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است؛ به خصوص که با وقوع بحران مالی جهانی و به تبع آن حکم فرمایی شدید رکود مالی، حجم مطالبات معوق در بانک های سراسر جهان شدت بیشتری یافته است. در بیشتر کشورهای جهان مطالبات معوقه بانک ها از یک درصد تجاوز نمی کنند، اما مطالبات معوقه بانک های خصوصی ایران حدود ۱۵ درصد و بانک های دولتی بیش از ۲۰ درصد است که این موضوع یک خطر جدی برای اقتصاد ملی می باشد. عوامل مؤثر بر شکل گیری و توسعه این مطالبات را می توان به دو دسته تقسیم کرد. یکی شرایط اقتصادی جامعه که انگیزه عدم باز پرداخت را به وجود می آورد و دیگری عملکرد بانک ها که این انگیزه را افزایش داده و عملی می سازد.

کلید واژه: مطالبات معوق بانکی، مطالبات غیر معوق بانکی، سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی

۱. کارشناسی ارشد مدیریت مالی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران.

Email: M-Shafiee-k@yahoo.com

۲. دکتری علوم اقتصادی، عضو هیئت علمی

ISC
دارنده مجور
۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

مقدمه

یکی از اساسی ترین بازارها در هر اقتصاد بازارهای سرمایه است. بازار بورس اوراق بهادار از اجزا تشکیل دهنده بازار سرمایه می باشد و به عنوان بخشی از مجموعه اقتصاد تابع آن است. بورس اوراق بهادار بازاری متشکل و رسمی خرید و فروش سهام شرکت ها تحت ضوابط و قوانین خاص است. یکی از وظایف این بازار کمک به عادلانه نمودن قیمت اوراق بهادار و سرعت بخشیدن به معاملات است. بورس اوراق بهادار از سویی مرکز جمع آوری پس اندازها و نقدینگی بخش خصوصی به منظور تأمین مالی پروژه های سرمایه گذاری بلندمدت است و یکی از مهم ترین بازارهای هر اقتصاد می باشد. بانک ها نقش مهمی در اقتصاد هر کشور داشته و در ایران بانک ها از مهم ترین سرمایه گذاران در بازار مالی می باشند و از آنجایی که در سال های اخیر تعدادی از بانک ها نیز خصوصی شده اند و با ورود سهام این بانک ها به بورس و همچنین وجود بانک های خصوصی بررسی عوامل تأثیرگذار بر قیمت سهام بانک ها بسیار حائز اهمیت است (دایی کریم زاده و همکاران، ۱۳۹۲). این ادعا که متغیرهای اقتصادی مانند تورم، نقدینگی، نرخ ارز و... محرک و مؤثر بر تغییرات قیمت های سهام هستند به عنوان یک تئوری مورد پذیرش واقع شده است. مبنای تحقیقات مزبور بر این تئوری استوار است که قیمت های سهام منعکس کننده ارزش فعلی جریان های نقدی آینده آن سهم است (مدل ارزش فعلی). به این دلیل، هم به جریان های نقدی آینده و هم به نرخ بازده مورد انتظار (نرخ تنزیل) نیاز است. از این رو، متغیرهای اقتصادی هم بر جریان های نقدی آینده و هم بر نرخ بازده های مورد انتظار اثرگذار هستند، بنابراین می توانند بر قیمت های سهام اثرگذار باشند.

مجاری ضربه پذیری از طریق شوک های بیرونی : متغیرهای کلان اقتصادی

تورم: تورم یکی از متغیرهای اقتصاد کلان می باشد که به صورت یک افزایش در سطح عمومی قیمت ها تعریف می گردد. این متغیر در مقایسه با سایر متغیرهای اقتصاد کلان (بیکاری و تولید ملی) از حساسیت های اجتماعی بالاتری نیز برخوردار است. تورم یکی از موضوعات مهم در کشور ماست همان گونه که می دانید در ایران درصد تورم در سال های اخیر بسیار زیاد بوده است، به طوری که قیمت ها در هر سال بسیار افزایش یافته و قدرت خرید مردم کم شده است. تورم با تغییر در قیمت های نسبی و ایجاد نااطمینانی، مانع از تشکیل پس انداز و سرمایه گذاری می شود، توزیع درآمد و ثروت در جامعه را به نفع ثروتمندان و به زیان گروه های فقیر تغییر می دهد؛ یا اینکه تورم مانع عمده ای در جهت اتخاذ تصمیمات صحیح اقتصادی برای کارفرمایان و کارآفرینان اقتصادی است. اینک که طرح هدفمند کردن یارانه ها در حال اجراست، با توجه به آثار بالقوه آن بر هزینه های تولید و جانب عرضه اقتصاد از یک سو و افزودن بر تقاضا از سوی دیگر که می تواند آثار تورمی سنگینی داشته باشد، می توان با اتخاذ سیاست های مناسب اقتصادی از تشدید آن جلوگیری کرد (زائری و ندری، ۱۳۹۲). تورم را می توان به عنوان افزایش پایدار و مستمر در سطح عمومی قیمت ها و یا هم تراز با آن به عنوان یک سقوط پایدار و مستمر در ارزش پول تعریف کرد.

نظریه بهره کلاسیک:

از نظر کلاسیک ها، نرخ بهره را دو نیروی عرضه ی پس انداز و تقاضای سرمایه گذاری، که هر دو تابعی از نرخ بهره اند، تعیین می کنند. نرخ بهره تعادلی نرخ است که در آن مقدار پس اندازهای عرضه شده برابر با مقدار سرمایه گذاری تقاضا شده است و از این دیدگاه پول هیچ نقشی در تعیین نرخ بهره ندارد. از نظر کلاسیک ها، نرخ بهره به صورت در صد تعیین می گردد و بستگی به عملکرد متقابل سرمایه گذاری و پس انداز دارد. آن ها سرمایه گذاری را تابع معکوسی از نرخ بهره می دانند، یعنی با افزایش نرخ بهره به لحاظ افزایش هزینه ی سرمایه گذاری، تقاضا برای آن کاهش می یابد (اتابکی، ۱۳۸۶).

نظریه رجحان نقدینگی (نظریه جان مینارد کینز):

کینز طرز تعیین نرخ بهره را پدیده ای کاملاً پولی می داند. بدان معنا که چشم پوشی از وجوه، پاداشی می خواهد که همان نرخ بهره است و عرضه و تقاضا برای وجوه نقد نرخ بهره را تعیین می کند. راحت ترین شکل نگهداری دارایی وجه نقد است و فردی که از این امکان (نگهداری وجه نقد) می گذرد باید پاداش دریافت کند و این پاداش نرخ بهره است. تغییر نرخ بهره، وجوه در دست افراد را تغییر می دهد.

تولید ناخالص داخلی:

تولید ناخالص داخلی یکی از پرکاربردترین شاخص های اقتصاد کلان برای اندازه گیری خروجی (بازدهی) است. نرخ رشد این شاخص منعکس کننده افزایش یا کاهش ثروت در یک کشور است. اکثر مدل های رشد که در مطالعات کشورهای در حال توسعه به کار می رود، در چارچوب الگوی رشد سولو (۱۹۵۶) قرار می گیرند (اربابیان و همکاران، ۱۳۹۲).
تولید ناخالص داخلی مقیاسی برای اندازه گیری فعالیت های اقتصادی است. منظور از تولید ناخالص داخلی ارزش مجموع تولید کالا ها و خدمات نهایی است که توسط یک نظام اقتصادی در یک دوره زمانی مشخص مثلاً یک سال تولید می شود (طیبیان، ۱۳۷۹).

اجزای تشکیل دهنده تولید ناخالص داخلی عبارتند از هزینه های مصرفی بخش خصوصی، هزینه های سرمایه گذاری بخش خصوصی، هزینه های بخش دولتی، خالص صادرات و غیره. سرمایه گذار با بررسی اجزای تولید ناخالص ملی به طور کلی واقف می گردد که آیا اقتصاد از رشد و ثبات خوبی برخوردار است یا خیر، همچنین آگاه می گردد که نوسان شدید مربوط به کدام جزء می باشد (دایی کریم زاده و همکاران، ۱۳۹۲).

در میان شاخص های اقتصاد کلان، تولید ناخالص داخلی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. زیرا نه تنها به عنوان مهم ترین شاخص عملکرد اقتصادی در تجزیه و تحلیل ها و ارزیابی ها مورد استفاده قرار می گیرد، بلکه بسیاری از دیگر اقلام کلان اقتصاد محصولات جنبی محاسبه و برآورد آن محسوب می گردند.

کل ارزش ریالی محصولات نهایی تولید شده توسط واحدهای اقتصادی مقیم کشور در دوره زمانی معین (سالانه یا فصلی) را تولید ناخالص داخلی می نامند.

مدیریت پرتفولیوی وام: رویکرد علمی شناسایی، ارزیابی و کنترل ریسک و بازدهی وام

«مدیریت پرتفولیوی وام فرآیندی است که طی آن ریسک های ناشی از فرآیندهای اعتباردهی و بازدهی مربوطه؛ شناسایی، ارزیابی، کنترل و مدیریت می شوند» (دیواندری و همکاران، ۱۳۸۵).

سال های متمادی مدیران اعتباری بانکها توجه خود را به ارزیابی بازده و ریسک یکایک وام ها و کنترل و نظارت بر آن متمرکز می کردند، اما امروزه مدیران بانک نه تنها باید بازده و ریسک هر یک از فرصت های اعتباری را ارزیابی و کنترل کنند؛ بلکه باید به همبستگی ریسک وام ها و ریسک کل پرتفولیو نیز توجه داشته باشند؛ چرا که روابط متقابل بین ریسک فرصت های سرمایه گذاری و اعتباردهی ممکن است چندین برابر ریسک یکایک آنها باشد و ریسک پرتفولیو را نیز چندین برابر کند. امروزه بانکها علاوه بر توجه به ریسک متقابل وام های مختلف به ریسک متقابل طبقات مختلف وام ها نیز توجه دارند و این مفهومی است که نگرش مدیران پرتفولیو را در ارزیابی فرصت های سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی (وام های تجاری، مصرفی، املاک و...) دچار تغییر کرده است (همان منبع).

پرتفولیوی وام:

«مدیریت پرتفولیوی وام فرآیندی است که طی آن ریسکهای ناشی از فرآیندهای اعتباردهی و بازده مربوطه؛ شناسایی، ارزیابی، کنترل و مدیریت می شوند.»

سال های متمادی مدیران اعتباری بانکها توجه خود را به ارزیابی بازده و ریسک یکایک وام ها و کنترل و نظارت بر آن متمرکز می کردند، اما امروزه مدیران بانک نه تنها باید بازده و ریسک هر یک از فرصت های اعتباری را ارزیابی و کنترل کنند؛ بلکه باید به همبستگی ریسک وام ها و ریسک کل پرتفولیو نیز توجه داشته باشند؛ چرا که روابط متقابل بین ریسک فرصت های سرمایه گذاری و اعتباردهی ممکن است چندین برابر ریسک یکایک آنها باشد و ریسک پرتفولیو را نیز چندین برابر کند. امروزه بانکها علاوه بر توجه به ریسک متقابل وام های مختلف به ریسک متقابل طبقات مختلف وام ها نیز توجه دارند و این مفهومی است که نگرش مدیران پرتفولیو را در ارزیابی فرصت های سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی (وام های تجاری، مصرفی، املاک و...) دچار تغییر کرده است (یوسفی، ۱۳۹۰).

ارزیابی میزان کارایی و اثربخشی مدیریت پرتفولیوی وام بانک مستلزم ارزیابی مراحل و اقداماتی است که مدیریت بانک به منظور شناسایی و کنترل ریسکهای فرآیند اعتباردهی انجام می دهد. به عبارتی موفقیت در مدیریت پرتفولیوی وام به معنای موفقیت در شناسایی و کنترل دقیق بازده و ریسکهای یکایک وام ها و نیز کل پرتفولیو است (همان منبع).

بررسی وضعیت کشورهای مختلف عضو سازمان کنفرانس اسلامی در مورد یک شاخص در زمان مشخص به طور همزمان:

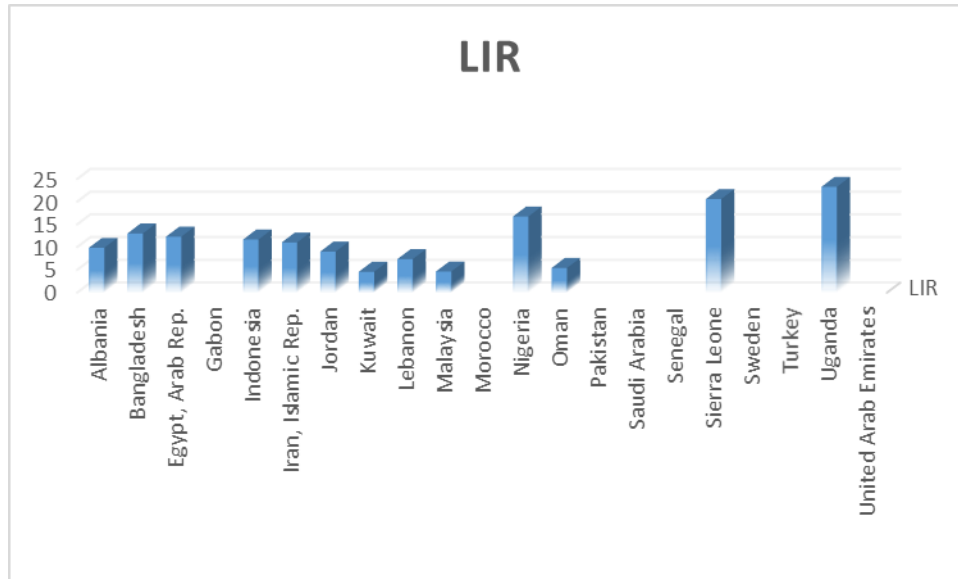
نمودار ۱ نشان دهنده نرخ بهره وام (LIR) در سال ۲۰۱۳ می باشد که اوگاندا با ۲۳/۲۵ بالاترین و کویت با ۴/۵۶ کمترین مقدار را دارد و نرخ بهره ایران برابر ۱۱ می باشد.

ISC
دارتده مجور
۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

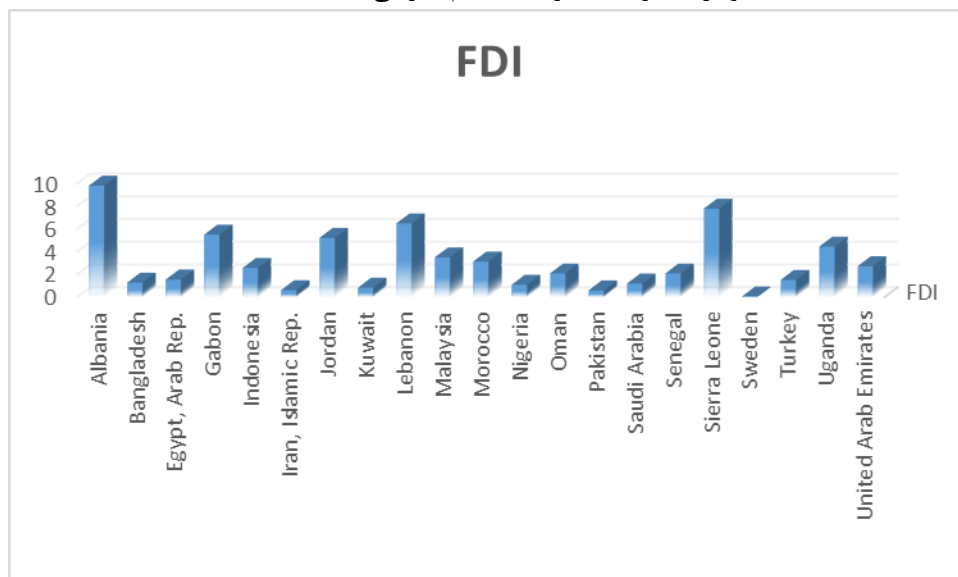

نمودار ۱: نرخ بهره وام (LIR) (۲۰۱۳)

نمودار ۲: جریان خالص سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) در سال ۲۰۱۳ را نشان میدهد که در آن آلبانی بالاترین مقدار یعنی ۹/۸۱ و سوئد کمترین مقدار یعنی ۰/۰۷ را دارد و ایران نیز برابر ۰/۶ می باشد.

نمودار ۲: سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) (۲۰۱۳)

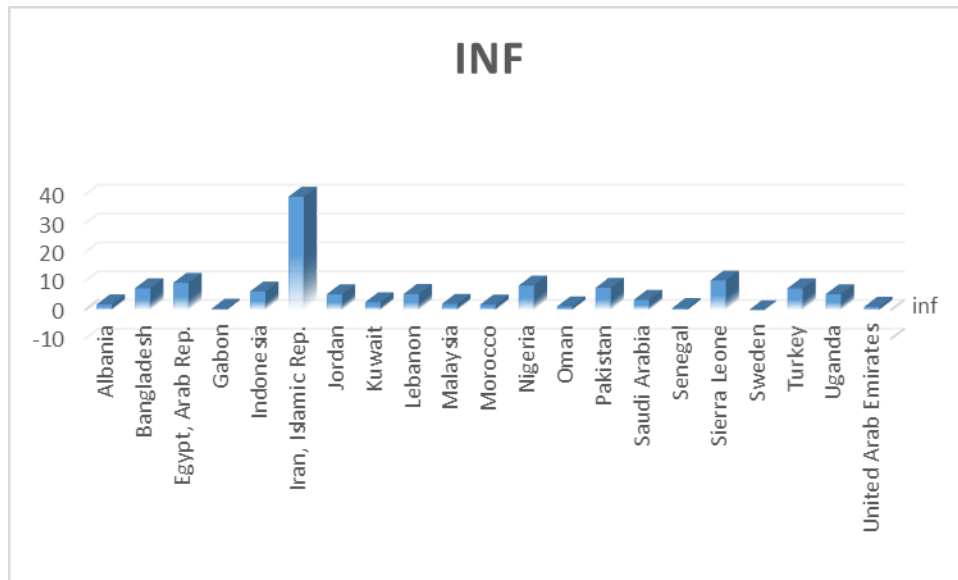

ISC
دارتده مجور
۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

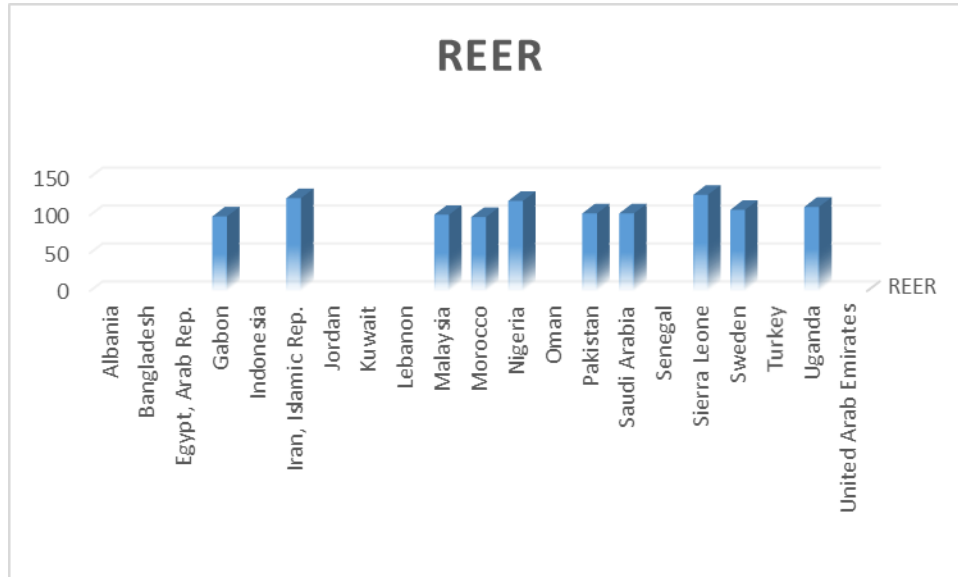
نمودار ۳ نشان دهنده نرخ تورم (INF) در سال ۲۰۱۳ می باشد که ایران با ۳۹/۲۶۶۴ مقدار، بالاترین و سوئد با ۰/۰۴۴۲۹- مقدار، کمترین نرخ تورم را دارد.

نمودار ۳: نرخ تورم (INF) (۲۰۱۳)

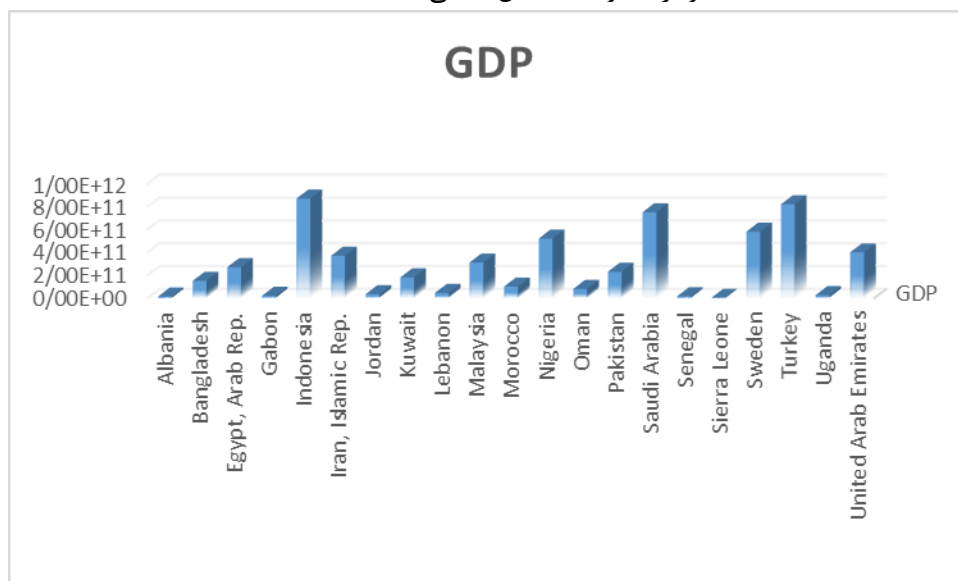
با توجه به نمودار ۴ در سال ۲۰۱۳ بالاترین مقدار نرخ ارز موثر واقعی (REER) برابر ۱۲۶/۸۸ مربوط به کشور سیرا لئون و کمترین مقدار ۹۷/۵۴ مربوط به کشور مراکش می باشد، نرخ ارز موثر واقعی ایران برابر ۱۲۲/۳۶ که بعد از سیرا لئون بالاترین مقدار نرخ ارز موثر واقعی را در کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به خود اختصاص داده است.

نمودار ۴: نرخ ارز موثر واقعی (REER) (۲۰۱۳)

نمودار ۵: نشان دهنده تولید ناخالص داخلی (GDP) در سال ۲۰۱۳ می باشد که اندونزی با 1.1×10^{12} بیشترین مقدار و آلبانی با 1.0×10^{11} کمترین مقدار و ایران برابر 1.1×10^{11} می باشد.

نمودار ۵: تولید ناخالص داخلی (GDP) (۲۰۱۳)

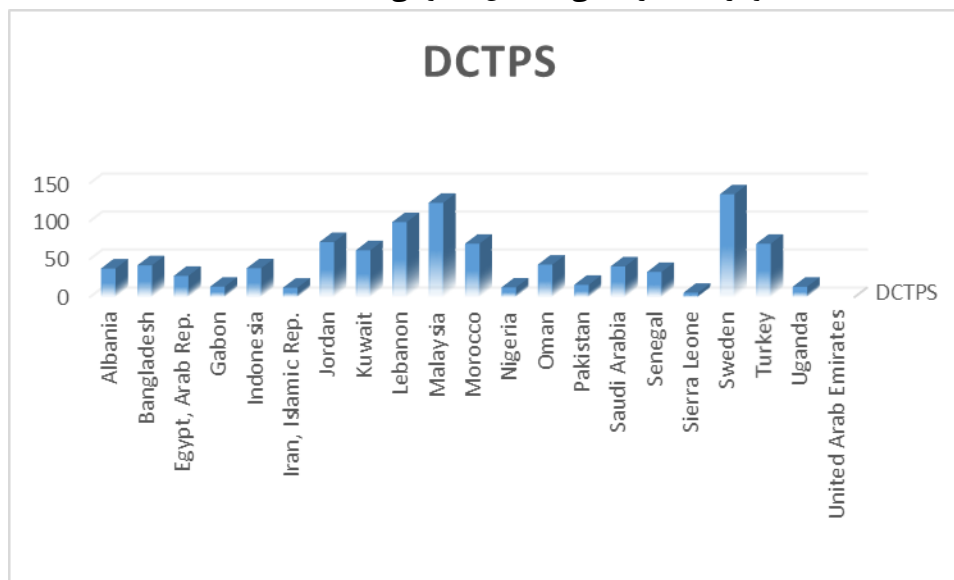

ISC
دارتده مجور
۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

در نمودار ۶ که مربوط به اعتبار داخلی به بخش خصوصی (DCTPS) در سال ۲۰۱۳ است نشان داده شده است که سوئد با ۱۳۵/۳۴ بیشترین و سیرا لئون با ۵/۶۷ کمترین مقدار را دارد و مقدار ایران نیز برابر ۱۲/۲۴ می باشد.

نمودار ۶: اعتبار داخلی به بخش خصوصی (DCTPS) (۲۰۱۳)

ISC
 دارنده مجوز
 ۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

نتیجه گیری:

به طور کلی در ایران نسبت مطالبات معوق وام به کل وام ها (BNPLTGL) ، سرمایه به کل دارایی (BCTTA) ، بازده حقوق صاحبان سهام (قبل از مالیات) (BROEBT) ، بازده حقوق صاحبان سهام (پس از مالیات) (BROEAT) ، برابر صفر بوده و از این بابت هیچ رقابتی با کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی ندارد و همچنین تولید ناخالص داخلی (GDPG) در ایران با ۰/۲۷- کمترین مقدار و از نظر نرخ تورم (INF) با ۳۹/۲۶۶۴ بالاترین مقدار را در بین کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به خود اختصاص داده است، به طور کلی ارزش ریال در برابر دلار همواره رو به کاهش بوده است، براساس تئوری اقتصادی، یک کشور وقتی شاهد نرخ تورم بالاست و یا عرضه ی پول به سرعت افزایش می یابد، با کاهش ارزش پول مواجه می شود این موضوع در کشورهای بسیاری همچون کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تجربه شده است و این همان مشکلی است که در ایران با آن روبرو هستیم.

ISC
 دارنده مجوز
 ۹۶۱۷۰ - ۲۰۸۰۱

منابع

- طیبیان، محمد (۱۳۷۹) ، اقتصاد کلان، تهران : انتشارات مؤسسه عالی پژوهش در برنامه ریزی و توسعه.
- دیواندری، علی. شباهنگ، رضا. محمدپورزندی، محمد ابراهیم. موسوی، سید رضا.(۱۳۸۵). طراحی سیستم مدیریت پرتفولیوی وام های بانکی با بهره گیری از تکنولوژی داده کاوی مجله: «پژوهشنامه اقتصادی» زمستان - شماره ۲۳ [علمی-پژوهشی]
- دایی کریم زاده، سعید و همکاران (۱۳۹۲) ، اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر شاخص قیمت سهام بانک ها، مجله اقتصادی، شماره های ۱۱ و ۱۲، بهمن و اسفند ۱۳۹۲، صفحات ۹۰-۶۵.
- زائری، محمد و ندری، کامران (۱۳۹۲). «محاسبه هزینه رفاهی تورم در ایران»، راهبرد اقتصادی ، ۲ (۴) : ۳۹-۷۰
- اربابیان، شیرین؛ رفعت، بتول و اشرافیان پور، مریم (۱۳۹۲) بررسی رابطه توریسم بین الملل و رشد اقتصادی (مطالعه موردی: کشورهای منتخب عضو سازمان کنفرانس اسلامی). فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۹۷-۱۱۶.